

Kalaallit Nunaanni piniagassat avammut tunisassiarineqartarnerisa siuarsarneqarnissaat pillugu 2013-ip ingerlanerani misissueqqullugit Naalakkersuisut peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.

(Inatsisartunut ilaasortaq Andreas Uldum, Demokraatit).

Akissuteqaat

(Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoq)

1. Siullermeerneqarnera

Aallarniutigalugu siunnersuuteqartoq qutsaviginiarpara assut soqutigintumik sammisamik saqqummiussaqaamat, siunnersuutigineqarluni Naalakkersuisut peqquneqassasut misissueqqissaaqullugit paasiniarlugu qanoq iliorluni 2013-ip ingerlanerani Kalaallit Nunaata uumasunik piniakkanik taakkunangalu tunisassianik avammut niuenera annertusisinneqarsinnaanersoq. Siunnersuut tunngaveqartinneqarpoq matuminnga kalaallit nioqqutissaataannik avammut aalisakkanit tunisassiaanerusut nioqqutigineqarnerusartut piniakkanit tunisassianut taarsiullugit. Naak tamatumani kalaallit uumasui nujuartat isumaq aallaavigalugu maannakkut akuugaasimannginnissaannik piujuartitsinissamillu piumasqaammik eqqutitsisuugaluartut, tamakkulu nunani tamalaani assut pitsaasuusutut isigineqartaraluartut, aammalu iluaqutiginiarneqarsinnaassagaluartut ussasaarinnittarnermut ataqatigiissillugit, soorlu assersuutigalugit nalunaaqutsersuisarnermi allatullu meqqilersuisarnermi.

Inatsisiliorneq

Kalaallit Nunaanni uumasunik piniakkanik taakkunangaluunniit tunisassianik avammut nioqquteqartarneq taamalu niuernerq malittarisassaqaartinneqarput uumasut ataasiakkaat pillugit nalunaarutini, *Piniarneq aallaaniarnerlu pillugit Inatsisartut inatsisaannit nr. 12, 29. oktober 1999-imeersumit* kingusinnerusukkut allannguutitalimmik inatsisitigut toqqammaveqartunik. Ilanngulluguttaaq niuernerq killilersorneqarpoq Washingtonimi isumaqatigiissut aqutugalugu (uumasut nungutaanissaminnut navianartorsiortitaasut pillugit CITES-imit, allattorsimaffinnit I-imiit III-mut) aamma Danmarkimi Inuussutissanut, Nunalerinermut Aalisarnermullu Ministeriaqarfiup ataani Inuussutissalerinermik Aqutsisoqarfimmi danskit inatsisiliornerannit, piffissami matumani oqartussaaffik Kalaallit Nunaannit suli tiguneqarsimanngimmat. Kalaallit Nunaanni ingerlatseqatigiiffiit inuussutissalerisut malittarisassaqaartinneqarput nalunaarut nr. 655-imit 19. juni 2006-imeersumit Ingerlatseqatigiiffiit inuussutissalerisut pillugit Kalaallit Nunaannut *Nalunaarummit*, soorlu assersuutigalugit neqinik avammut niuernermi passussisarneq, pitsaassutsimik qulakkeerinnittarneq pillugit immikkoortitaarlugit malittarisassanit.

Uumasunit nunameersunit tunisassianik inunnik nerisassanik avammut niuernerq, tassani uumasunut toqoraavinni toqutsisarneq pillugu EU-mi inatsisiliornermit piumasqaatinit eqquutsitsisumi 2012-imi tuttut umimmaallu ilaatinneqarput. Uumasut miluumasut imaaneersut puisit tamakkuninngalu tunisassiat kisiisa pinnagit tamarmik CITES-imi niuernikkut killilersuinernit qulangersimaneqarput imaluunniit nunani tamalaani isumaqatigiissutit allat aqutugalugit killilersorneqarlutik taamaattumillu avammut nioqqutigineqarnissaat/eqqunneqarnissaat inerteqqutaallutik. Uumasut nujuartat mikisut avammut nioqqutigineqarsinnaanerat pillugu uppernarsaatissaqanngilaq aamma timmissanik annissisinnaaneq inerteqqutaavoq uumasut suuneri pillugit nalunaarut attuumassuteqartoq naapertorlugu.

Puisinit tunisassianit avammut niuernermit tunitsiviit

EU-mit peqqussutit akuersissutigineqarsimasup nalaanili 2010-mi puisinit tunisassiat eqqunneqarsinnaanerit inerteqqutaasimavoq, naak inuit ilaatinneqanngikkaluartut aamma nalunaarsueriaaseqartoqaraluartuq puisit amiiinik niuernermit tamarmut pitsaanngitsorujussuarmik sunniuteqarsimavoq. Naallu Kalaallit Nunaata tungaanit paasissutissiilluni suliniuteqartoqaraluartuq, ajoraluarmik EU-mi nunanilu allani Inuit ilaatinneqannginnerannik ikittuinnaat ilisimatinneqarsimapput. Taamaattumik isumaqarpunga, nalunaaqutsersuisarnissamik kissaateqarsinnaaneq tunngavilersorluarneqarsimassasoq misissoqqissaarneqarsimassasorlu tunisassiornermilu aningaasartuutitut akitsorsaataassanngitsoq. Great Greenland A/S-imit tunisassiat ilisarnaaserlugit nalunaaqutserneqareersimapput oqariartuuteqartumik piujuartitsilluni iluaqutiginninnermeersuusut.

Nunani tamalaani nunatsinnillu tunitsivinni uumasunit piniakkanit tunisassiat pitsaanerusumik iluaqutigineqarsinnaanerit sammisami aallunneqartut ilagaat. Tassunga atatillugu Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalackersuisoqarfik (APNN) Inuussutissalerinermik Aqutsisoqarfik Danmarkimiittoq attaveqarfigisimavaa periarfissat misissoqqullugit puisit neqaannik EU-mut EU-llu avataanut ilaatigut Kiinamut avammut nioqquteqarsinnaanermi malittarisassat pillugit. Inuussutissalerinermik Aqutsisoqarfimmit akissuteqaatit takutippaa, piffissami maannakkuugallartoq inatsisitigut akuerisaanngitsoq puisit neqaannik avammut aningaasannanniutigalugu nioqquteqarnissaq ilaatigut pissutigalugu puisinit tunisassianit eqqussisinnaanermi EU-mi ataatsimoorussanik uumasut nakorsaqaarnikkut eqqiluisaarnermilu malittarisassaqaartoqannginnera.

Nunanut allanut, soorlu assersuutigalugu Kinamut avammut nioqquteqarsinnaaneq pillugu Kalaallit Nunaata Inuussutissalerinermik Aqutsisoqarfikkoortumik oqartussaasut attuumassuteqartut isumaqatiginninniarfigissavai puisinit tunisassianit avammut nioqquteqarsinnaaneq pillugu isumaqatigiissuteqarnissaq eqqarsaatigalugu. APNN-imit Danmarkimi Inuussutissalerinermik Aqutsisoqarfik qinnuigineqarsimavoq malittarisassanik attuumassuteqartunik ilusilersuinissami ikiuuteqqullugu. Inatsisiliornissamik sulinerup aallartinneqarnissaanut pingaarutilimmik piumasaaqaataassaaq, Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiorituniit piviusumik soqutiginnittoqarnissaa, aammalu suliniut uumasooqassutsikkut aningaasaqarniarnikkullu piujuartitsinermik toqqammaveqassasoq. Nunani tamalaani Arfanniarneq pillugu Ataatsimiititaliarsuarmi malittarisassat naapertorlugit arfernit angisuunit tunisassianik avammut nioqquteqarneq inerteqqutaavoq. Taamatuttaaq aavernit tunisassianit avammut nioqquteqartarneq unitsikkallarneqarsimavoq EU-mi peqqussut CITES-imi isumaqatigiissummut tunngasoq aqqutigalugu, naak 2010-mi Inuit ilaatinneqannginnissaanni aaveq ilaatineqaraluartuq avammut nioqqutigineqarsinnaanera ajornarpoq. Aaveq CITES-imi allattorsimaffik III-miippoq aammalu EU-mi ilanngussaq B-miilluni.

Nunani Avannarlerni Nerisassat Nutaat - Ny Nordisk Mad

Taassuma saniatigut APNN *Nunani Avannarlerni Nerisassat Nutaat*-ni Nunani Avannarlerni Ministerinut Siunnersuisoqatigiiffiup oqartussaafigisaata ataani inissisimanermigut peqataavoq, tassani ilaatigut siunertarineqarluni kalaallit tunisassiaasa ussasaarutigineqarnissaat aammalu nerisaqarnermi kulturi pillugu ussasaarisarnermi, misissuisarnermi ineriartortitsisarnermilu isumassarsiorsinnaanissaq. Siunertaq pingaarneq tassaavoq *Nunani Avannarlerni Nerisassat Nutaat*-ni siullermik pingaarnerusumillu nassuiaat, *tassalu igariaaseq pinngortitamit qangaaniilli ileqqorineqartartunit aallaaveqartoq, nutaaliornermiilli nutaamik nukissaqalartartoq, mamassutsimik inuussutissallu pillugit ilisimatusarnermik akoorneqartartoq, tamakku kusanassutsimik takunnilluarsinnaanermilu*

aallaaveqartuusut kiisalu pinngortitami pisuussutiniq piujuartitsilluni iluaquteqarnissamik pisariaqartitsinermeersoq. Nunani Avannarlerni Nerisassat Nutaat ussassaarutigineqartarnerini tamatigut erseqqissaatigineqartarpoq nunat sorliit ingerlatsinermut siuarsaaqataasuunersut. Tamatuma kalaallit nerisassaataat toqqaannangitsumik nittarsaattarpai.

Nunatsinni tunitsivimmi imminut pilersorneq

2009-mi naalakkersuisooqatigiilernermik isumaqatigiisummi anguniarneqartut pingaarnerit ilagaattaq inuussutissanik kalaallit nunaanneersunik atuinerup annertusisinneqarnissaa, ilaatigut nunatsinni niuerfimmi pisarineqartartunit tunisassiaqarnikkut. APNN Kalaallit Nunaanni meeqqerivinni kalaallit nerisassaataannit atuineq pillugu misissuinermik aallartitsisimavoq. Misissuinerup Namminersorlutik Oqartussat tamakkiisumik takunnissinnaalersissavai meeqqerivinni kalaallit nerisassaataannit qanoq atutigisoqartarneranik. Misissuinermit inernerit misissoqqissaarneqalerput naggataatigullu atuinerup qaffatsinneqarsinnaaneranut kaammattuutiniq kinguneqartussaalluni.

Kulturi

Sunik nerisarnitsinni, imaluunniit atisat pinneraatilluunniit atussallugit suut kusaginerivut tassani apeqqutaalluinnarput ileqquvut, kulturerput tunuliaqutigisavullu. Ileqqut allanngortarlutillu ineriartortarput, kulturilu silarsuatsinnit attuumassuteqaraluttuinnartumit allanit sunnerneqarsinnaavoq, tunuliaqutigisarpulli, tassalu suminngaaneernerput, allanngortissinnaanngilarput. Taamaattumik pingaartorujussuavoq, siunnersuutigineqartutut misissuinermi kinaassutsitsinnit aallaaveqarnissarput niuerfinni attuumassuteqartuni qanoq isummersimaneq pillugu misissuinerit ilusilerlugu aamma kalaallit uumasunut piniakkanut tunisassianullu paasinnittarnerinik qulaajaalluni aalajangersaanissami. Qularinngilara pitsaasumik ussasaarineq ikiorsiullugu tunisassianut pitsaasunut tamanut niuerfimmik pilersitsisoqarsinnaassasoq. Niuerfinnilli misissueqqissaarnerit aamma ingerlatsinerit APNN-ip oqartussaaffigisassaata avataanniipput. Nioqutissanik avammut niuernermit eqqortunik sinaakkutissanik pilersitsinissami sunik piumasaqaateqartoqarnerisooq pillugu APNN-imut alloriarnerusaaq pingaaruteqartoq paasissutisseeqataassalluni niuerfinnut aalajangersimasunut inatsisiliornertut ilusilerlugit.

Uumasut miluumasut imaaneersut iluaqutigineqarnerat pillugu ataatsimeersuarnissaq

Naggasiullugu oqaatigerusuppara, september 2012-imi Atlantikup Avannaani Uumasut Miluumasut Imaaneersut pillugit Ataatsimiititaliami (NAMMCO-mi) nunat ilaasortaasut akornanni ministerit ataatsimiinnerinut atatillugu aalajangiunneqarmat 2014-imi uumasut miluumasut imaaneersut nerisassatut atorneqartarneri pillugit ataatsimeersuortoqarnissaa sulissutigineqassasoq, imatut siunertaqartillugu, tunisassiassat imaaneersut tamakku pitsaanerumik iluaqutigineqarnissaannut periarfissat qulaajarniarlugit.

Soorlu siunnersuuteqartoq siunnersuummini allattoq, naalakkersuisoqarfiit assigiinngitsut akimorlugit suleqatigiinnissaq pingaaruteqartorujussuavoq taamatut misissueqqissaarnermik ingerlatsisinnaassagaanni, tamannami sammisanik siamassissorujarnik imaqarmat assigiinngitsunillu suliaqartunit immikkut ilisimasaqarnissamik pisariaqartitsimmat.

Taamatut oqaaseqarlutik Naalakkersuisut siunnersuut akuersissutigisassanngorlugu inassutigaat.

Matumuuna siunnersuut Inatsisartunut suliareqqitassatut tunniuppara.